DIPLOMAT

№ 09(009) YANVAR, Çile

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî u sîyasî

Qiymәti
Hêjaye
1000 manat

Xalqımızı Müqəddəs Qurban Bayramı münasibəti ilə təbrik edirik!

ÖLKƏ PREZİDENTİ CƏNAB İLHAM ƏLİYEV ANS ŞİRKƏTLƏR QRUPUNUN VƏ ÇİNGİZ MUSTAFAYEV ADINA FONDUN TƏSİS ETDİYİ "2003-CÜ İLİN ADAMI" MÜKAFATININ VƏ DİPLOMUNUN TƏQDİM OLUNMASI MƏRASİMİNDƏ

TİBBİMİZİN DAYAĞI

Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevin ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra ötən hər bir il respublikamızın ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi həyatının bütün sahələrində olduğu kimi tibb sahəsində də yeni inkişaf mərhələsi başlamışdır. Prezidentin siyasi uzaqgörənliyi, dövlətçilik təcrübəsi və gərgin əməyi sayəsində respublikada yaranmış ictimai-siyasi sabitlik yaradıcı və ahəngdar iş şəraiti demokratik abhava səhiyyəmizin inkişafına ciddi təkan vermiş onun qabaqcıl dövlətlərin səhiyyə sisteminə inteqrasiasında mühüm amilə çevrilmişdir. Prezidentimiz Heydər Əliyevi qalan işini onun varisi müdrik insan, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev davam etdirəcək, həyata keçirəcəkdir.

Milli liderimiz Heydər Əliyevin ölümü ilə əlaqədar İlham Əliyev cənablarını 219 saylı əczaxana kollektivi adından şəxsən öz adımdan başsağlığı verirəm. Allah ona rəhmət eləsin, qəbri nurla dolsun.

Bəhruz DAŞDƏMİROV
10 saylı T.S.H-nin nəzdində 219 saylı əczaxananın müdiri.

QANLI YANVAR - AZADLIQ DASTANI

Hərdən biz ata-babalarımızın nəsihətini unuduruq, özüdə tez unuduruq. Babam Kürd Musa ömrünün sonuna-115 yaşına qədər Qərbi Azərbaycanın Vedibasar əyalətində yaşamışdır. O, hər zaman ermənilərin müxənnət olduqlarından danışardı və bizə tövsiyəsi də o olardı ki, ermənilərə etibar etməyin.

Səh. 2-də

POEZİYADA QADIN GÖZƏLLİYİ

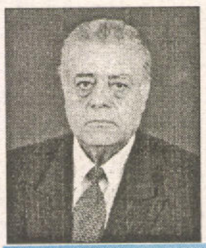

Poeziyada qadın gözəlliyinin tərənnümünə əsrlərlə geniş yer verilmiş, qadın gözəlliyi bütün gözəlliklərin fövqündə dayanmışdır.

Aşıq sevgilisinin gözəllik təcəssümü olan gözlərində, al yanağında, büllur buxağında, inci kimi dişlərində, nazəndə yerişində, incə gülüşündə, həmahəng, ağıllı danışığında dünya gözəlliklərinin zirvəsini, tacını görür.

Səh. 4-də

Nêçîrvan Barzanî: Em dê eskerên tirkan bi zorê derxin

Səh. 5-də

ИНТЕРВЬЮ МАСУДА БАРЗАНИ В БАГДАДЕ

"Вашингтон Пост"

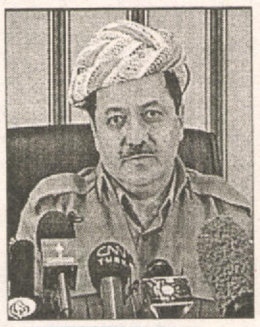

Səh. 7-də

GÜNÜ-GÜNDƏN GÖZƏLLƏŞƏN DİYAR

Hələ SSRİ-nin vaxtında demək olar ki, Azərbaycanın ən qabaqcıl rayonlarından biri Ağcabədi idi. Rayon özünün ağ qızılı, sarı qızılı ilə həmişə ön cərgədə gedirdi.

Səh. 2-də

XVI ƏSR KÜRD ƏMİRLİKLƏRİ

Ərəb istilasından sonra kürd xalqının tarixini əsasən üç böyük hissəyə bölmək olar. Birinci dövr VI-XI əsrləri əhatə edir. Bu dövr ərəb, monqol hücumları və müstəqil kürd əmirliklərinin yaranması dövrünə təsadüf edir.

Səh. 3-də

Hərdən biz ata-babalarımızın nəsihətini unuduruq, özüdə tez unuduruq. Babam Kürd Musa ömrünün sonuna- 115 yaşına qədər Qərbi Azərbaycanın Vedibasar əyalətində yaşamışdır. O, hər zaman ermənilərin müxənnət olduqlarından danışardı və bizə tövsiyəsi də o olardı ki, ermənilərə etibar etməyin. Çünki, onlar fürsət düşən kimi, öz pis əməllərini həyata keçirəcəklər.

Baş redaktordan

QANLI YANVAR - AZADLIQ DASTANI

Tahir ƏLİYEV

Mən ona qədər erməni-müsəlman davası görmüşəm. "İtlə yoldaş olanın zonası əlində olmalıdır" deyə bizə nəsihət verərdi.

İllər keçdikcə bu sözlərin müdrikliyinin şahidi olduq. Şovinistlərin fitvası ilə Erməni daşnaqları Azərbaycanın əzəli yerləri olan Dağlıq Qarabağ torpaqlarının işğalına başladı. Və düz 14 il əvvəl 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycan xalqının başına gətirilən faciələrin ən dəhşətlisi gətirildi. Vətənin istiqlalı və milli azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxan, qəlbindəki vətən sevgisindən başqa heç bir silahı olmayan əli yalın, günahsız insanlar, təpədən dırnağa ən müasir silahlarla silahlanmış azğın erməni daşnaqlarının və Sovet imperiyası qoşunlarının amansız vəhşiliyinin qurbanı oldular.

Güllü-çiçəkli Bakımızın qara asfalt yolları, xalqımızın azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxan, igid oğlan və qızlarımızın qanı ilə boyandı. Xalqımız öz suverenliyi uğrunda mübarizədə ilk şəhidlərini verdi. Paytaxtın Azadlıq meydanından Şəhidlər xiyabanına qədər qırmızı qərənfillərlə şəhidlərə misli görünməmiş "çələng" hörüldü, matəm çələngi.

Onlar öz ölümləri ilə əbədi ölməzlik qazandılar. Şəhidlər xiyabanı vətən yolunda canlarını fəda vermiş oğul və qızlarımız üçün əbədi mənzil oldu. Al-qırmızı qərənfillər Şəhidlər Xiyabanının rəmzinə çevrildi.

Bünövrəsi qanla qoyulan bir quruluşun sonu, qanla da bitməli idi. Belə ki, 1986-cı ildə Alma-Atada kazakların qırğını, 1988-ci ildə

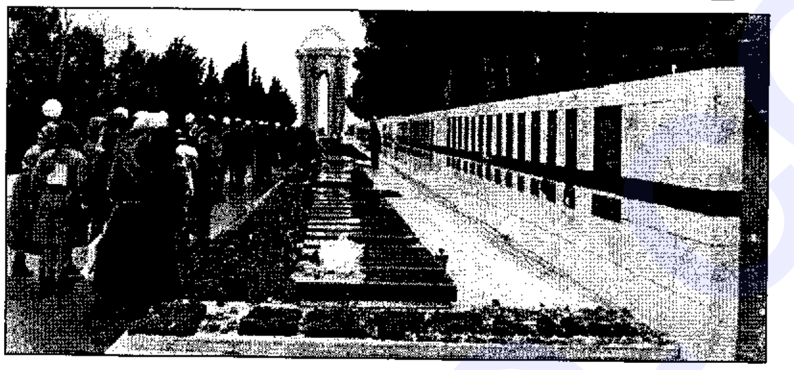

Fərqanə hadisələri, 1989-cu ilin aprelində Tbilisi qətliyamları, 1990-cı ilin yanvarında Bakıda, 1991-ci ildə Vilnus şəhərində qanlı qırğınlar törədildi. Təəssüf ki, Moskva və Bakıda oturan satqın rəhbərlərin hazırladığı cinayətkar planlar həyata keçirildi.

Bakı əhalisi dəhşətli səhnə ilə üz-üzə qaldı. Sinəsi güllələrdən deşik-deşik olmuş insan cəsədləri ürəkləri göynədir, tükürpədici nalələrin sədası ərşə qalxırdı. 20 Yanvara açılan səhərdə 130-dan artıq şəhid, 700-dən artıq yaralı qana boyandı.

Bu hadisələri gizlətməyə çalışan dövlət rəhbərlərinin əksinə olaraq, Moskvada yaşayan və işləyən Heydər Əliyev etiraz əlaməti olaraq Sov.İKP sıralarından çıxması üçün bəyanatla çıxış etdi. Bu, tək siyasi partiya üzvünün deyil, uzun müddət Sovet rəhbərlərindən biri olmuş bir şəxsiyyətin cəsarətli hərəkəti idi. Xalq heç vaxt yanılmır, ona görə də gecdə olsa Azərbaycanın xilaskarını Bakıya gətirdi və hərc-mərcliyə son qoyuldu.

Məhz Prezident Heydər Əliyevin tarixi xidmətidir ki, 20 Yanvar qırğını ümummilli faciə səviyyəsinə qaldırıldı və ona hüquqi-siyasi qiymət verildi.

Prezident Heydər Əliyev şəhidlərin ruhunun yad edilməsinə həmişə böyük diqqət yetirirdi. Onun şəxsən şəhidlər üçün abidə kompleksinin tikdirməsinə nəzarət etməsi, xüsusi qiymətləndirilməlidir. Bu xalqın gələcəyi üçün, tarixin qan yaddaşı üçün atılan mühüm bir addımdır.

İnanırıq ki, 20 Yanvar qəhrəmanları heç vaxt unudulmayacaq, Şəhidlər Xiyabanı xalqımızın inanc, ziyarətgahı olacaqdır. Ancaq təsəlli ondadır ki, xalqımız müstəqildir. Azərbaycan xalqı öz müdrik lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqilliyini əldə etmişdir. Xalq yaxşı bilir ki, indi Heydər Əliyev siyasətini inamla davam etdirən hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev vətənimizin və xalqımızın qarantıdır.

Allah bütün şəhidlərimizə qəni-qəni rəhmət eləsin!

GÜNÜ-GÜNDƏN GÖZƏLLƏŞƏN DİYAR

Materialları hazırladı: Ağayev YAQUB.

Hələ SSRİ-nin vaxtında demək olar ki, Azərbaycanın ən qabaqcıl rayonlarından biri Ağcabədi idi. Rayon özünün ağ qızılı, sarı qızılı ilə həmişə ön cərgədə gedirdi. Bu əhval-ruhiyyə rayonda indi də davam edir. Rayon əhalisi öz firəvan həyatını yaşayır. Hər bir vətəndaş rayonun abadlaşmasına, gün-gündən gözəlləşməsinə çalışır. Abadlıq işləri hər vaxt davam edir.

Rayon mərkəzində böyük ticarət mərkəzləri, məktəb binaları, xəstəxanalar tikilib əhalinin istifadəsinə verilir. Rayonla kəndlər arasında körpülər salınır ki, bu da sakinlərin böyük sevincinə səbəb olub. Çünki, bu qısa yolu onlar, körpü salınmamışdan qabaq, çox uzun yol getməklə qət edirdilər.

Rayon mərkəzində Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adına salınmış park yerli əhalinin gözəl istirahət mərkəzi olmuşdur.

Azərbaycanın digər rayonlarında olduğu kimi Ağcabədidə də məcburi qaçqın və köçkünlər məskunlaşmışdır. Elə ilk günlər rayon əhalisi onları öz doğmaları kimi qarşıladı, onlara nəvaziş və qayğılarını göstərdilər. İndi onlar özlərini yerli sakinlərdən heç də seçmirlər Ağcabədinin taxta körpü adlanan hissəsində məskunlaşmış Laçın rayon qaçqınları maddi və mənəvi cəhətdən təmin olunmuşlar. Ancaq onların təmin olunmalarına baxmayaraq böyük ümidlə, həsrətlə öz torpaqlarının alınması gününü səbirsizliklə gözləyirlər.

Mən də bir Ağcabədi sakini kimi bu günü həsrətlə gözləyirəm. Bütün köçkünlərin öz yurd-yuvalarına qayıtmasını arzulayıram.

İDMAN- BİZİM GƏLƏCƏYİMİZDİR!

Mən hələ kiçik yaşlarımdan idmana böyük maraq göstərirdim. Hər dəfə Beynəlxalq yarışlarda, Avropa çempionatında, Dünya çempionatında idmançılar medallarla təltif olunanda, ürəyimdən belə bir hiss keçirdi - kaş mən də belə olaydım!

İdmana qarşı məndə olan həvəs məni idmanın, Karate-do növünə getməyimə səbəb oldu. Mən idmanın bu növü ilə mükəmməl məşğul oluram. Elə bu həvəsə görədir ki, mən Ukrayina respublikasında keçirilən Beynəlxalq turnirdə öz yaşıdlarım arasında yarışda II-ci yeri tutmuşam. Gümüş medala və diploma layiq görülmüşəm.

Avropa çempionatında isə III-cü yerlə əldə etmişəm.

Ailəmizdə idmanla tək mən məşğul olmuram. Qardaşlarım Rahib və Elvin də idmanla məşğul olurlar. Rahib bir çox yarışlarda qalib gələrək "Kink boks" üzrə birinci və ikinci yerlərin qalibi seçilmişdir.

Biz qarşımıza məqsəd qoymuşuq ki, hələ bundan sonra da bütün yarışlarda qalib gələk, Azərbaycanın bayrağını yüksəklərə qaldıraq. Respublikamızda idmana böyük qayğı göstərilir. Elə bu qayğının nəticəsidir ki, gənclərin idmana olan həvəsi günü-gündən artır.

Sultan ZAHAR

VƏTƏN HƏSRƏTİNİ UNUTMAQ OLMUR

Vətənin həsrəti çıxmır yadımdan,
Ərmiyin kəkliyi, unutmaq olmur.
Doymazdım Ağsuyun şırıltısından,
Ziminin əliyi, unutmaq olmur.

Necə unudasan gözəl adanı,
Məngu mandasını həm baldırğanı,
Yedikcə yaz vaxtı artırır qanı,
Gölün əvəliyi, unutmaq olmur.

Mistoqulo gözəllərin gözəli,
Şeyininin hər tərəfi məzəli.
Çimənkəndin igid olub əzəli,
Babamın çəliyi, unutmaq olmur.

Zaharı orada ov ovlaması,
Taharın ov tutan qara tulası.
Tapın yemlik ilə birgə yoncası,
Handın meşəliyi, unutmaq olmur.

Qar düşəndə yenə gedərdik ova,
Nivanı minərkən ov qova-qova.
Hərdən də enərdik qədim Xosrova,
Xosrov gözəlliyi, unutmaq olmur.

Vedimin həsrəti çıxmır yadımdan,
Çıxmayacaq nə qədərki sağlam can.
Bu həsrətə heç vaxt dözəmmir Sultan,
Yorulmaq ləliyi, unutmaq olmur.

23.01.2004.

UZUN ÖMRÜN SİRRİ

Yolumuzu Abşeron rayonunun Masazır kəndinin yanında məskunlaşmış Laçın rayonunun Çıraqlı kəndinə salırıq. Redaksiya heyəti kimi xalqın qonağı olmaq, yaşayışları, problemləri ilə maraqlanmaq, arzu və istəklərini bilmək istəyirik.

Qələmə aldı: Ramiz

-Kimdən başlayaq? - deyə Tahir müəllim soruşur.

-Babayevlərdən başlayaq - dedim.

-Babayev kimdir?

-Babayev bizim kəndin ən yaşlı ağsaqqalı xalqın qayğısına qalanıdır. Yaxşı olar ki, özüylə söhbət edək.

Xırdalan qəsəbəsi ilə üzbəüz salınmış yeni qəsəbəyə gəlirik. Yaraşıqlı və gözəl quruluşlu evlər adamı heyran edir. Bizim kəndin çoxu, demək olar ki, 90%-i burada məskunlaşıb. Artıq böyük bir qəsəbə yaradıblar.

Maşını Babayevin qapısı ağzında saxlayırıq. Qapını döyürük. Kiçik oğlu Mübariz bizi qarşılayır.

- Xoş gəlmisiniz, içəri keçin.

Biz evə keçirik və Babayevi soruşuruq

-Atam iş gördürür, işin üstündədir. Kəndə yeni transformator qoydurur. İndi çağıraram. On dəqiqə keçməmiş Əmirxan baba gəldi. Yaşına uyğun olmayan çəldiklə içəri daxil oldu və bizimlə görüşdü. Xoşgəldin etdi. Qonaqları Babayevlə tanış edirəm.

-Demək qəzetdən gəlmisiniz. Qoca vaxtımda məni unutmamısınız.

-Elədir, kəndin problemlərini öyrənmək üçün gəldik. Elin ağsaqqalı kimi səndən başlamağı məsləhət bildik.

-Yaxşı eləmisiniz, sizi dinləməyə hazıram. Ay uşaq, çay gətirin.

-Babayev, bu yaşda xalqın bütün problemlərinin ardınca siz gedirsiniz. Yaranan ziddiyyətləri həll etmək, toylarda iştirak edib xeyir-dua vermək, hökumətlə olan arzu-istəkləri, kəndin abadlıq işlərini görmək. Bütün bunların səbəbi nədir?

-Əvvala onu deyim ki, "Xalqın gözü tərəzidir" ağsaqqalını seçir və ağsaqqala da əməli ilə bunu yerinə yetirirsə elin sevimlisinə, elin söz sahibinə, vəkilinə çevrilir.

-1992-ci ildə məlum səbəblərdən Laçın rayonunun Çıraqlı kəndindən, yurd-yuvamızdan köçdük. Bir neçə yer dəyişdikdən sonra burada məskunlaşdıq. Bizim kürd camaatı çox qoçaq camaatdır. Nə dövlət yardımına, nə də sədəqələrə boyun əyən deyillər. Camaatımızın əsas məşğuliyyəti heyvandarlıqdır. Burada da heyvandarlıqla, qəssablıqla məşğuldurlar. Bakı-Sumqayıt şəhərlərini təzə ətlə təmin edirlər. Hər həftə rayon bazarlarına gedib-gəlmək, kəsim aparıb satış etmək çətin olsa da dünyanın hər yerində olduğu kimi burada da bu işin öhdəsindən kürdlər gəlir.

Buraya gələndə hər şeyi sıfırdan başladıq. İndi allaha şükür yaşayışımızı bərpa edə bilmişik.

-Burada nə vaxtdan məskunlaşmısınız?

-1994-cü ildə gəldik buraya. İndi hal-hazırda 600 ailə məskunlaşıb bu yeni qəsəbədə.

El ağsaqqalı Əmirxan kişi cavanlara xeyir-dua verir

-Eşitdiyimizə görə kəndin sosial problemlərinin həllində Sizin böyük rolunuz olub?

-Bəli, olub. Mən camaatın sözçüsü olmuşam, tələb etmişəm hökumətdən. Öz hesabımıza pul toplamışıq. Mərkəzi yoldan kəndə yoldan 2 km daş-çınqılla yol çəkdirmişik. Yeni qaz xətti çəkmişik. Bütün evlərdə qaz yanır. Hər bir evdə işıq var. Bu da öz hesabımızadır. Sağ olsun Qaçqınkomun sədri Əli Həsənovu, yeni transformatorun alınmasında və başqa problemlərdə həmişə bizə kömək edir. Kəndin əsas problemi qəbristanlıq idi, onu da təşkil etdik. Kəndin yuxarı hissəsində onun üçün bir ərazi seçdik və daş hasara aldıq. Böyük darvaza asdıq. Hamısı camaatın vəsaiti hesabına. Mərasimlər üçün xeyir-şər çadırı avadanlığı təşkil etmişik. Kəndə 200 evlik yeni rabitə telefon çəkdirdik. Bu il kəndin məktəbini də camaatın hesabına tikdik. 6 otaq istifadəyə verilib, dərslər başlanıb. Uşaqlar çox uzaq və təhlükəli yolu keçərək Xırdalan qəsəbəsinə dərsə gedirdilər. İndi qismən də olsa məktəb məsələsi həll olunub. Ancaq məktəb müasir qaydada deyil. Misir Mərdanov bir az insafa gəlib yardım etsə, qaydasına düşər. Həm kənddəki işsiz müəllimlər işlə təmin olunar, həm də uşaqlar evlərinə yaxın yerdə təhsil alar.

Tahir müəllim marağını saxlaya bilməyib nurani zəhmətsevər qocaya sualını verir.

-Əmirxan əmi, öz həyat yolunuzdan da bir az danışın.

-A bala, nə yaşım var ki, nə də danışım. Anadan olduğum il 1916-cı ildir. 88 yaşım var. 1941-ci ildən Hitlerin müharibəsinə getdim. Berlinə qədər gedə bildim. 1945-ci ildə kəndə qayıtdım. Uzun müddət təsərrüfat briqadiri işləmişəm. 1 orden, 18 medalım var. 3 oğul, 4 qız atasıyam. 55 nəvə-nəticəm, bir də məni sevən xalqım var.

-Mən özüm şahidiyəm ki, 101-i havasında oynayırsan el şənliklərində. Onun sirri nədir?

-Bütün toylarda birinci təbrik üçün sözü mənə verirlər, mən də gəncləri təbrik edirəm və 101-i havasında oynayıram və deyirəm ki, Babayev 101 il yaşamalıdır.

-Arzu və təkliflərin nədir? Gənclərə nəsihətin?

-Əlaqədar təşkilatlardan qəzetiniz vasitəsi ilə xahiş edərdim ki, kəndimizin adını yaşatmaq üçün yeni qəsəbəyə Çınaqlı adını versinlər. Məni qoca vaxtımda ziyarət etdiyinizə görə sizə təşəkkür edirəm.

Babayev bizimlə söhbətini tamamlayıb kəndi gəzdirdi, yeni məktəblə tanış etdi, gördüyü işləri əyani olaraq göstərdi. Sonda bizdən xahiş etdi ki, onu təzə quraşdırdığı trasformatorun yanında düşürək. Havanın çox soyuq olmasına baxmayaraq 88 yaşlı qayğıkeş insan təşkil etdiyi transformatorun quraşdırıldığı yerə getdi.

XVI ƏSR KÜRD ƏMİRLİKLƏRİ

Ərəb istilasından sonra kürd xalqının tarixini əsasən üç böyük hissəyə bölmək olar. Birinci dövr VI-XI əsrləri əhatə edir. Bu dövr ərəb, monqol hücumları və müstəqil kürd əmirliklərinin yaranması dövrünə təsadüf edir. XVI,XVII,XVIII və XIX əsrin ortaları ikinci dövrü - güclü Osmanlı Türk və İran imperiyalarının yaranması və Kürdüstanın parçalanması dövrüdür. Türk və İran hökmdarlarının mərkəzləşdirilmiş siyasətlərinə baxmayaraq, Türkiyədə Botan, Həkəri, Bəhdinən, Soran, Baban, İranda isə Ərdəlan kimi müstəqil vəyarımmüstəqil kürd əmirlikləri, knyazlıqları mövcud olmuşdur. XIX əsrin ortalarından bu günə kimi isə üçüncü dövr başlayır.

Kürd əmirlikləri Türkiyədə 1837-1852-ci illərdə, İranda isə 1860-cı ildə ləğv olundular. Kürd əmirliklərinin ləğvindən sonra kürd xalqının özünüdərketməsinin yeni forması başlayıb. Bu özünü bu günə kimi davam edən milli-azadlıq hərəkatı ilə səciyyələndirir.

Kürd xalqının yuxarıda göstərilən tarixi bölgüsündən və XVI əsr kürd əmirliklərinin müstəqil dövlət kimi mövcud olmaları göstərir ki, XVI əsr kürd tarixində ən parlaq dövr olmuşdur. Bu dövr bütün cəhətlərdən kürd xalqının gələcək taleyinin həllində dönüş dövrü kimi qələmə alınır.

XVI əsrə qədərki Kürdüstanın sülalələik prinsipinə əsaslanan şanlı kürd əmirlikləri təşkil edirdi. Bu əmirliklərin bəziləri hətta öz pullarını belə buraxırdılar. Onların hökmdarlarının adları namaz vaxtında yad edilirdi. Buna Ərdəlan, Həkəri, İmagiyə, Cıziri, Soran, Baban və Həsənkef əmirliklərinin hökmdarlarını misal gətirmək olar.

Ərdəlan əmirliyi - İran ölkəsinin qərbində yerləşmiş şimaldan Azərbaycanla, cənubdan isə Luristanla həmsərhəddir. Paytaxtı Sənəndəc şəhəridir. Ərdəlanlar sülaləsi tərəfindən idarə olunan bu əmirlik böyük əraziyə malik olub. Bu əraziyə Zalm, Taqsu, Xəvər, Siman, Qulambər, Mərivan, Tanurl, Mşekəs, Sarucik, Qaradağ, Şəhrbazar, Alan kimi mahallar daxil olub.

Cıziri əmirliyi - Cıziri əmirliyinin adı həmin əmirliyin paytaxtının adı ilə bağlıdır. Bu şəhər Türkiyənin şərqində Diyarbəkr şəhərinin 170 km məsafəsində yerləşir. Bu əmirliyə Cıziri, Qurqil, Arur, Piruz, Batan, Tanza, Finik, Tur, Haytan, Şah, Niş Atil, Ərəmşat, Kəvər və Dih kimi 14 böyük mahallar daxil idi.

Həkəri əmirliyi - Həkəri əmirliyi Türkiyənin şərqində yerləşmiş, şərqdən İran ilə, cənubdan isə İraq ilə qonşu olub. Bu ərazi çətin keçilən dağlardan ibarətdir. Baş qərargah Şəmdin mahalının Bəy qalasında yerləşib. Molla Mahmud Bəyazidin yazdığına görə "Həkəri hökmdarlarının nəsilləri Kürdüstanda olan tayfalardan üç ən qədimi və tanınmışları olmuşdular. Bu əmirlik o dərəcədə böyük və güclü olub ki, digər dövlətlər cürət edib onlara hücum etməzdilər".

İmadiyə əmirliyi - İmadiyə əmirliyi Həkəri əmirliyinin cənubunda yerləşib dağlıq ərazini əhatə edib. Bu əraziyə İraqda Mosul şəhərinin şimalında yerləşən Doxuk mahalı, Zab və Qomal çaylarının əhatəsində yerləşən Akra, Zevar mahalları daxil idilər. Əmirliyə Bahdinan sülaləsi başçılıq etmişdir.

Həsənkef əmirliyi - Əmirliyin adı Mesopotamiyada yerləşən ən böyük Həsənkef şəhərinin adı ilə bağlıdır. Əmirliyə Bitlis mahalının cənubi-qərbində yerləşən Siirt, Bitlisin qərbində yerləşən Arzan mahalları və Diyarbəkrə yaxın Beşiri əyaləti daxil olublar. Yerli kürd sülalələrindən olan maliklər əmirliyi XIV əsrdən idarə etməyə başlamışdılar. Maliklərdən olan Xəlil bəyin hökmdarlığı dövründə əmirlik XVI əsrin əvvəllərində tam müstəqil şəraitdə hökm sürmüşdür.

Qələm aldı: Kərəm Oruc

Soran əmirliyi - Soran sülaləsi tərəfindən idarə olunan bu əmirlik Ərbil vilayətinin ərazisində şimali İraqda mövcud olub. Müasir Ş.X.Bidlisi özünün şah əsəri olan "Şərəfnamə" əsərində yazır: "Soran hökmdarı o dərəcədə güclü idi ki, bütün ətrafda olan böyük və kiçik əmirliklər ondan qorxardılar və təzim edərdilər".

Baban əmirliyi - Baban əmirliyi Baban sülaləsi tərəfindən idarə olunub. Ərazisi şimali İraqın Süleymani vilayətinin tam ərazisini və Ərbil vilayətinin bir hissəsini əhatə edib. Mərkəzi şəhəri Şərbajar olmuşdur. Baban əmirliyinin hökmdarı qüdrətli hökmdar olmaqla bərabər çoxlu ərazilər ələ keçirmişdir. Onlar Zarza, Soran əmirliklərindən Larcan, Sivi, İran şahından isə Soldur torpaqlarını qoparıb öz ərazilərinə qatmışlar.

Yuxarıda adlarını çəkdiklərimiz əmirliklərdən başqa Kürdüstan ərazisinə çoxlu bölgələr də daxil olmuşdur. Bunlardan Bidlis, Xizan, Asbayurd, Moks, Şirvan, Sasun, Gəndj, Arçiş, Adileevaz, Palo, Oçərmik, Çəmişgərək, Kulb, Batman, Darzini, Atak, Tercil, Kilis, Xoşab, Asut, Urmiyə, Deryas, Dul, Axtac, Əl-Teymur, Soldur, Palanqan, Dartanq, Mahidaş və s. kimi bölgələri göstərmək olar.

Bu bölgələrdən də bəziləri XV əsrin axırları və XVI əsrin əvvəllərində özlərini müstəqil dövlət kimi aparmışlar.

Böyük əraziyə malik olan Kürdüstan torpaqlarında olan əmirliklərin başçılarının mənafeləri və sülalələr arasında gedən çarpışmalar vahid, müstəqil böyük Küdüstan şəklində birləşməyə imkan verməmişdir. Ona görə də, bəzi əmirliklərin müxtəlif dövrlərdə müstəqil dövlət kimi hökm sürmələrinə baxmayaraq, XIX əsrin ortalarında bu əmirliklər süqut etdilər.

Poeziyada qadın gözəlliyinin tərənnümünə əsrlərlə geniş yer verilmiş, qadın gözəlliyi bütün gözəlliklərin fövqündə dayanmışdır. Aşıq sevgilisinin gözəllik təcəssümü olan gözlərində, al yanağında, büllur buxağında, inci kimi dişlərində, nazəndə yerişində, incə gülüşündə, həmahəng, ağıllı danışığında dünya gözəlliklərinin zirvəsini, tacını görür. Aşıq insanın, xüsusən qadının bütün xarici gözəlliyini yüksəkliyə ucaldanda belə heç vaxt xarici gözəllik əsiri olaraq qalmır. Əslində insan varlığının mənəvi aləmini düşünməyə, onun ucalığını anlamağa sövq edir.

POEZİYADA QADIN GÖZƏLLİYİ

Nəriman ƏYYUB

Belin nazik, qəddin uca, üzün gül,
Məlahəti sən cananda görmüşəm.
Nə Gülüstan-Rəmdə, nə Şahpəridə,
Nə mələkdə, nə insanda görmüşəm.

Dilqəm təbiət gözəlliyini insan gözəlliyi ilə bağlı düşünür. Təbiətlə yarışda insana - qadına üstünlük verir.

Az bilirsən camalının qədrini,
Görsə mat eyləyər ayın bədrini.
Necə deyim o zülflərin ətrini,
Nə sümbüldə, nə reyhanda görmüşəm.

Sənətkar aşığın niyyəti onu dinləyənlərə, oxuyanlara sevinc paylamaqdır. Ona görə də insanın sevincini gözdən oxumaq istəyən aşıq gözəlləmələrində gözün tərənnümünə həmişə üstünlük verir.

Aşıq gözü zərif çiçəklərə oxşardır. Göz zərif gözəllik obyekti kimi qiymətləndirilir. Qurbani gözü təbiətin incə və ətirli çiçəyi olan nərgizə bənzədir.

Gözlərin nərgizli, hüsnün Məhtəban,
Açılıb gül, süsən, sünbül, ərcivan.
Zambağı yasəmən, bərgi-ireyhan,
Fəsli bahar gülüstanım, xoş gəldin.

Xəstə Qasım qadın gözəlliyindən danışarkən gözün ecazkar gücünə, bu gözəllik ünsürünün qeyri-adi təsirinə diqqəti cəlb edir.

Aşıq olub bir söz desən özündən,
Adam bada gedər ala gözündən.
Danışanda şəkər damar gözündən,
Qaymaq dodaqları sənəm, bəri gəl.

Aşıq Ələsgərə görə göz, gözəllik aləmində elə bir incidir ki, ona qiymət qoymaq mümkün deyil.

Gözəllər sultanı ay Səlbi xanım,
Sallanışın bir mahala əvəzdi.
Gözlərinə qiymət qoya bilmirəm,
Qaşın min tümənlik mala əvəzdi.

Müxtəlif aşıq şerlərində insanın xarici gözəlliyinə, bu gözəlliyin real təsvirinə aid çoxlu misallar vardır. Ələsgərin qoşmalarında oxuyuruq.

Xoş saatda xoş gəlibdir cahana,
Yoxdur gözəlliyə qüsur, bəhanə.
Qənd əzilib dilə, dişə, dəhanə,
Qaymaq dodaqlara bal ələnibdir.

Ələsgərin ustası Aşıq Alı isə gözəli belə tərənnüm edir.

Bizim elin gözəlinin,
Camalından doymaq olmur.
Boy, buxunu can alandı,
Ləbləri tək qaymaq olmur.

Aşıq poeziyasında qadının zahiri gözəlliyindən danışarkən yaraşıqlı, zərif zövqlü, deyim məsələsinə də, bədənindəki incəliyə, qəşəngliyə də fikir verilir. Burada qəşəng geyim gözəlliyin bir ünsürü olmaqla yanaşı lirik surətini zəngin, incə zövqə malik olduğu ətraf aləmin gözəllikləri ilə qadın gözəlliyinin ahəngdarlığı əks etdirilir.

Aşıq Qurbanidə oxuyuruq.

O zəhri-zülfləri köksündə çəpər,
Zərzərbab üstündən, atlazi çərkəz.
Yaxası mürəssə, çatısı gülgəz,
Çapqatının ucu sürmələnibdir.

Qadının zahiri gözəlliyi aşıq sənətkarın gözəllik idealını təcəssüm etdirən vasitəyə çevrilir.

Xəstə Qasım deyər: hənək hənəkdir,
Ağ üzündə qoşa xallar bənəkdir.
Ətlaz nimtənəli, ipək köynəkdir,
Üsb-başı türmə şallı Sənəm, gəl.

Bəli aşıq poeziyasında qadın gözəlliyinə çox geniş yer verilir. Söylədiyimiz gözəlliklər sanki keçmişdə qalmışdır. İndiki gözəl-gözəlliyi xoşagəlməz, ürəkbulandırıcı, qəlbağrıdan formalarda görürük. Nədənsə hamı gözünü yumur, bu süni boyanmış "gözəlliyi" görmür. Ağsaqqallar, ağbirçəklər ağzına su alaraq dinmir. Xoşagəlməz üzdəniraq modalar baş alıb gedir. İsmət tapdalanır, həya ayaqlar altına atılır. Necə ki, müasir şair dediyi kimi:

BELƏ OLMAZ, AY ATALAR-ANALAR

Niyə sözü keçmir bu ataların?
Qızı üryan gəzir, dolanır harın.
Göbəyini göstərir, çılpaqdır qarın,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

Gəlin ərə gedir üryan, ay aman?!
Toyda bədən çılpaq, sürünür tuman.
Qışda xəstələnir, olammaz güman,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

Dinmədiniz, yarıq tuman geyəndə,
Dinmədiniz, qaşı qırxıb əyəndə.
Dinmədiniz, nalayiq söz deyəndə,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

Küçələrdə geyir gecə paltarı,
Bədəni çılpaqdır yarıdan-yarı.
Dar şalvar göstərir abırı-arı,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

Dinməsəniz pozulacaq məmləkət,
Qalacaqdır bizlərə ağır töhmət.
Dinənlər azalıb nədənsə fəqət,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

Hardan gəldi xoşagəlməz modalar?
Bəyəndilər başadüşməz gədalar.
Nəriman Əyyub haqq söylədi sədalar,
Belə olmaz, ay atalar-analar!
Dinin, nə qədər ki, azca abır var!

2004-cü il - Meymun ili

Məlum olduğu kimi, 2004-cü il meymun ilidir. Çinlilər bu ilə xol deyirlər. Şərq aləmində meymun tərəqqi simvolu kimi qəbul edilir.

Bu ildə doğulanlar işlərinin ram getmələrini xoşlamırlar, sərtliyi sevmirlər, hər şeyi bilmək istəyirlər. Meymunlar ağıllıdırlar, axtarışda olmağı sevirlər və özlərinə məxsus xüsusiyyətlərə malikdirlər. Heç vaxt qazandıqları uğurla kifayətlənmirlər.Təbiətdə meymunların 200-ə qədər növü var. Ölçüləri balaca siçandan tutmuş 2 metrə qədər nəhəng olurlar. Bunların bir hissəsi bitkilərlə, digər hissəsi həşəratlarla qidalanır, hətta öz nümayəndələrini yeyənlər də var. Yaşayış yerləri subtropik Afrika, Asiya və Amerika qitələridir.

Meymunlar həmişə insanları maraqlandırmış və onları ovlamışlar. Onları sirklərdə, heyvanxanalarda və evlərdə saxlayırdılar.

Bir çox yerlərdə yerli əhali - aborgenlər hətta meymun ətindən bu günə kimi öz mətbəxtlərində istifadə edirlər. Buna görə deyirlər - ən vəhşi heyvan insandır.

Meymun fizioloji cəhətdən insana ən yaxın olan heyvan olduğundan onların üzərində son zamanlar çoxlu təbabət təcrübələri aparırlar. Qanın və hüceyrələrin oxşarlığı insanla o qədər yaxındır ki, onların orqanlarından insanlar üçün istifadə olunur.

Qədim dövrlərə aid olan meymunlara makaki, martışki, pavianı, insanabənzər - qorilla, şimpanze, oranqutan və s. kimi meymunları misal göstərmək olar.

Makakilər 12 növə malik olub Pakistan, Yaponiya, Tibetdən Şri-Lankaya qədər, həmçinin Filippində və Malay arxipelağında yaşayırlar. Əsasən qayaların yarğanlarında və ağacların üstündə yaşayırlar. Bəzən şıltaqlıq edib düyü, qarğıdalı, şəkər qamışı plantasiyalarına hücum edirlər. Bu heyvanlar BTMİ (Beynəlxalq Təbiəti Mühafizə İttifaqı) Qırmızı kitabına düşüblər.

Pavianlar geniş nəslə malikdirlər. Ən geniş yayılanı pavian-qamadrillərdir. Bunlar əsasən Efiopiyada, Somalidə, Sudanda, Ərəbistan yarımadasının cənub-qərbində, hətta Nil çayının sahillərində yaşayırlar. Qədim Misirdə onları günəş allahı RA-ya bərabər tutarmışlar. Ölənlərin dərisini mumiyələşdirib ibadətgahlarda saxlayarmışlar.

İnsanabənzər meymunların genləri insan genləri ilə 90% üst-üstə düşür. Oranqutan sözünün mənası Malayca "meşə insanı" deməkdir. Bunlar çox təsadüfi heyvandılar. Yer kürəisndə onlara Sumatra adalarında və Kalimantanada rast gəlmək olar. Kalimantan oranqutanın çəkisi 250 kq-a çatır. Onlar ağacların üstündə budaqlarda gecələmək üçün bir növ yuvalar düzəldirlər. Ağacların üstündə yatanda hökmən bir əl ilə, yıxılmamaq üçün, ağacdan tuturlar.

Ana oranqutanın hamiləlik dövrü 275 gün çəkir.Dünyaya bir baladan çox gətirmirlər. Balanın çəkisi 1200-1600 qram olur. Balanı 3 il əmizdirdikdən sonra sərbəst həyata buraxırlar.

Ekvatorial Avrikada adi və cırtdan şimpanzelər yaşayırlar. Onlar həm yerdə, həm də ağacda həyat sürürlər, çox bərk qaçırlar. Şimpanzelərin dili çox "zəngindir". 30-dan artıq səsə malikdirlər. Yeganə meymundur ki, ağlaya və ya gülə bilir. Onların qida mənbəyi bitkidir.

Yeni dünyanın - Amerikanın kəşfindən sonra insanlar yerli meymunlardan öz məqsədləri üçün vəhşicəsinə istifadə etmişlər. Bu vəhşiliklərə baxmayaraq elə insanlar var idi ki, oranın flora və faunası ilə məşğul olmuşlar, həqiqətən buranın təbiyəti avropalıları valeh etmişdir.

Amerika qitəsində dünyada ən kiçik meymunlar yaşayır. Əsasən cənubi amerikada - Amazon çayı sahillərində, And dağının ətəklərində yaşayırlar. Onlara meymun-oyuncaqlar deyirlər.

Ən böyük cırtdanın uzunluğu 15 sm-ə çatır. Təsəvvür edin ki, nə dərəcədə miniatür bir varlıqdırlar. Amazon çayının aşağı hissəsində yerli əhalinin "uistit" adlandırdıqla-

rı meymunlar çox yayılmışdır. Onlar demək olar ki, ağaclardan düşmürlər və ancaq həşəratlarla, meyvələrlə qidalanırlar. Bu meymunlar 12 il ömür sürürlər.

Amerikanın cənubunda yaşayan oduncaq meymunlardan ən böyüyü "rozalı" adı ilə tanınır. Bu tip meymunların çox qəribə xüsusiyyətləri var. Ana meymun balanı dünyaya gətirdikdən sonra ata meymun onu qəbul edir. Bala atanın tüklərindən bərk-bərk tutmaqla və quyruqları vasitəsilə atadan yapışır. Ata balanı 4 aya qədər saxlayır. Anaya balanı yalnız əmizdirmək üçün verir. Sonradan bala sərbəst həyata qədəm qoyur. Hal-hazırda bu cür miniatür meymunların kökü kəsilmək üzrədir. Ona görə də onların hamısı Qırmızı kitaba düşüblər.

Amerikanın Braziliya, Peru, Boliviya, Paraqvay, Ekvador və Venesuella ölkələrində "titi" adlı meymunlar yaşayırlar. Onlar həm gündüz, həm də qaranlıqda hərəkətdə olurlar. Bu ərazilərdə eyni zamanda "saki" adlanan meymunlar da yaşayırlar. Onlar nəinki bitkilərlə, eyni zamanda siçanlarla və balaca quşlarla qidalanırlar.

Amerika meymunlarının ən böyüyü nərildəyən meymunlardır. Onların ölçüləri itin ölçüləri qədər olur. Onların nəriltisi yaquarın nəriltisinə oxşayır. Ona görə onlar nərildəyəndə səyahətçilər dərk edə bilmirmişlər ki, bu nərilti kimə məxsusdur.

Meymunlar haqqında tam təfsilatı ilə bir məqalədə yazmaq çətindir. Bir şeyi qeyd etmək lazımdır ki, bir çox meymunların kökü kəsilmək üzrədir. Buna səbəb insanların özləridir. Elə insanların özləri də bunları Qırmızı Kitaba salıblar. Qırmızı Kitaba salıblar ki, kökləri kəsilməsin, çünki onlar bizlərə ən çox oxşayan heyvanlardır və bizə lazımdırlar.

Kərəm ORUC

TƏBRİK EDİRİK!

"Diplomat" qəzetinin redaksiya heyyəti Kürd oğlu Mahiri 57 yaşı tamam olması ilə əlaqədar təbrik edir, ona həyatda ən şirin nemət olan cansağlığı, uzun ömür və ailə xoşbəxtliyi arzulayır.

Qordi düyünü nədir?

Qordi düyünü - qədim yunan əfsanəsinə görə, Frakiya hökmdarı Qordinin arabanın boyunduruğunun dişlərinə bağladığı dolaşıq düyündür. Düyünü heç kəs aça bilmirdi. Qeybdən gələn xəbərə görə Qordi düyününü açan şəxs guya bütün dünyaya hakim olacaqdı. Rəvayətə görə, Makedoniyalı İsgəndər Qordion şəhərinə gələrək (e.ə. 334-cü ildə) Qordi düyününü qılıncla kəsmişdi. Mürəkkəb və dolaşıq məsələ barədə tez və cəsarətli qərar qəbul etmək mənasında işlədilən "Qordi düyününü kəsmək" ifadəsi bununla bağlıdır.

ASE. III cild, səh. 207

Zümrüd RƏHİMOVA,
Z.M. Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun aparıcı elmi işçisi

---

Allah rəhmət eləsin!

"Diplomat" qəzetinin redaksiya heyyəti Vedibasar mahalının Xalisa kəndindən olan

Əliyev Əli Musa oğlunun

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

"Diplomat" qəzetinin redaksiya heyyəti Vedibasar mahalının Xalisa kəndindən olan

İsgəndərov Füzuli Əli oğlunun

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

"Diplomat" qəzetinin redaksiya heyyəti Vedibasar mahalının Xalisa kəndindən olan

Bayramov Süleymanın

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

"Diplomat" qəzetinin redaksiya heyyəti həmyerliləri Məmmədov Tağı, Həsənov Mahir, Ağayev Ağamir, Şükürov Murad, Şirinov Təvəkkül və Eldara ataları

Şirinov Əbdülrəhimin

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

Mala Xwedê ava - Barzanî û Talebanî bûn yek

Cirgireyên Partiya Demokrat ya Kurdistanê û Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê bi serokatiya Mesûd Barzanî û Celal Talebanî îro li Dukanê kom bûn û minaqeşeya helwêsta kurdan ya federalîzmê û Kerkûkê kirin. Piştî civîna herdu aliyan Mesûd Barzanî got spas ji Xwedê re ko herdu partiyan di meseleya federalîzmê de heman helwêst heye û ti cidayî di vê babetê de nînin.

Celal Talebanî jî got herdu partiyan li hev kirin ko xeta kurdan ya federalîzma neteweyî û cografî li ser bingehê biryara Parlamentoya Kurdistanê biparêzin.

Bi vê helwêsta wekhev û yekgirtî PDK û YNK bi hev re dê lêbixebitin ko federalîzma ew dixwazin li ereban bidin qebûl kirin û li wan bidin fêm kirin ko ew mafekê kurdan e û divêt ereb jê re rêzê bigirin.

Ereb jî wekî prensîp digel federalîzmê ne lê belê ew terefdarê federalîzma li ser bingehê wîlayetan (muhafeze) in û naxwazin ko kurd û Kurdistan wekî welatekê hempayê Iraqê bête hesibandin. Di nêvbera kurdan bi xwe de jî hemfikiriyeka temam nebû û tirsa kurdan ew bû ko YNK û PDK li hev nekin û kurd bi ser nekevin.

Piştî civîna îro kurd bi pozîsyoneka xurttir dê daxwaza xwe ya federalîzmê bidin pêş û li hemberî erebên neyekgirtî dê bikarin pirtir di meydana siyasetê de bibin xudangotin.

Nêçîrvan Barzanî:

Em dê eskerên tirkan bi zorê derxin

Serokwezîrê Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro ji ajansa nûçeyan ya emerîkî AP-ê re got ko kurd dê hêzên eskerî yên tirkan bi zorê ji Kurdistanê derxin. Gulana sala borî Parlamentoya Kurdistanê biryara derxistina eskerê tirk da û ji Tirkiyeyê xwest ko hêza xwe ya eskerî PMF-ê ji Kurdistanê derxe. Her piştî biryara Parlamentoya Kurdistanê kurdan nameyek ji Enqere, Washington û Londonê re rêkir û ji wan xwest ko eskerên tirk ji Kurdistanê derxin. (Wêne: Nêçîrvan Barzanî)

Tirkan heta niho xwe li biryara Parlamentoya Kurdistanê ker kirine û naxwazin eskerên xwe derxin. PMF (Peace Monitoring Force - Hêza çavdêriya Aştiyê) di dema şerê Partî û Yekîtiyê de hatibû Kurdistanê û piştî sala 1996-1997-ê ti karê wê nemaye û tenê piştgiriya Irak Turkmen Cephesi dike.

Nêçîrvan Barzanî dibêje heger ko Tirkiye xwe-bi-xwe eskerê xwe dernexe li ber kurdan gelek rêyên derxistina wan hene û yek jî ew e ko hikûmeta Kurdistanê bîroyên PMF-ê bigire û wan bi zorê derxe.

Ji bilî hêzên PMF-ê li Bamernê, Kanîmasî û Bêgovayê li nêzîkî tixûbê bakur û başûrê Kurdistanê jî hinek hêzên eskerî yên Tirkiyeyê hene. Biryara Parlamentoya Kurdistanê ji bo hêzên PMF-ê yên li Hewlêrê bû û ne diyar e ka kurd dê kengê ji Tirkiyeyê bixwazin ko ew eskerê xwe yê li deverên ser tixûbî jî derxe

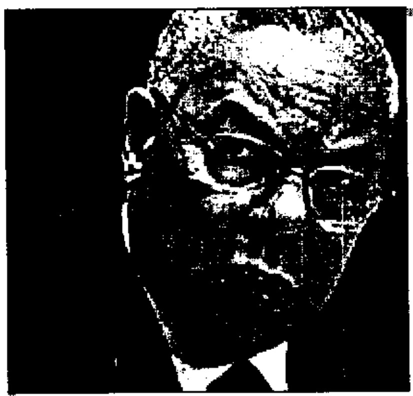

Powell: Kurd dixwazin nasnameya xwe bi cografyayê ve girê bidin

Wezîrê derve yê Emerîkayê jî tevlî minaqeşeya daxwaza kurdan ya federalîzmê bû û got aşkera ye ko kurd dixwazin nasnameya xwe ya dîrokî bi cografyayê ve girê bidin, lê belê Colin Powellî got, divêt ew di çarçeweya Iraqê de be û iraqî bi xwe dê biryarê bidin ka awayê têkiliya wan bi hev re dê çawa be. (Wêne: Colin Powell)

Ajansa nûçeyan ya emerîkî AP-ê vê gotina Colin Powellî wekî piştgiriya wî ji bo daxwaza kurdan ya federalîzmê rave dike û dibêje desthilata emerîkî û britanî soz daye kurdan ko ew başûrê Kurdistanê îdare bikin.

Serokkomarê Sûriyeyê Beşar Esed bo serdanekê çûye Tirkiyeyê û digel serokkomarê Tirkiyeyê Ahmet Necdet Sezerî nerazîbûna xwe ya li hemberî dewleteka kurdî li başûrê Kurdistanê diyar kir.

Tirkiye, îran û Sûriye ji avabûna deleteka kurdî ditirsin û wisa dihesibînin ko kurd dê daxwaza berfirehkirina desthilata xwe ya siyasî bikin û Kurdistaneka mezin ya yekgirtî ava bikin.

Berhem Salih: Kerkûk Kurdistane

Serokwezîrê Kurdistanê (Silêmanî) Berhem Salih duhî hat Enqereyê da li ser rewşa nû ya Kurdistanê û Iraqê digel berpirsên dewleta Tirkiyeyê danûstandinan bike. Berhem Salih dema ko li balafirxaneya Esenbogayê daket rûbirûyê pirsên rojnamevanan bû û got ew li vê derê ye da minaqeşeyê li ser pêşketinên li "herêma Kurdistanê" bike. (Wêne: Berhem Salih)

Di heman demê de Berhem Salihî got ew fêm nake çima Tirkiye hewqasê minaqeşeyê li ser nasnameya Kerkûkê dike ji ber "Kerkûk Kurdistan e û hertim ji aliyê cografîk û dîrokî ve jî wekî bajarekê Kurdistanê têtê hesibandin".

Diyar e ko Berhem Salih bi zimanekê vekirî dê kurdistaniyeta Kerkûkê û kurdistaniyeta Kurdistanê bi xwe jî digel berpirsên dewleta Tirkiyeyê baxive û ji wan bixwaze ko xwe fêrî realîteya Kurdistanê bikin.

Ove Bring semînerekê li ser rewşa hiqûqî ya Kurdistanê dide

Profesorê hiqûqa nêvneteweyî Ove Bring dê roja pêncşemê, 5-ê sibatê, li ABF-a Stockholmê semînerekê li ser rewşa hiqûqî ya Kurdistanê û Iraqê bide û behsa bîr û boçûnên xwe li ser çareyeka herî adil ya hiqûqî bike. Ove Bring profesorekê swêdî ye û berî demekê çûbû Kurdistanê û digel serokwezîrê Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û gelek kesên dî minaqeşeya rewşa hiqûqî ya Kurdistanê û û Iraqê kiribû.

Nûnerayetiya Hikûmeta Kurdistanê ya Bakurê Ewropayê semînerê amade dike û cih û adresa semînerê jî li jêrê ye:

Tarîx: 5/2 2004, pêncşem
Seet. 17.30
Cih: Katasalen, ABF huset, Sveavagen 41, T-bana: Hotorget

* * *

Semînereka dî li ser federalîzmê Roja yekşemê (1/2 2004) Taha Berwarî, nûnerê Hikûmeta Kurdistanê û hiqûqnasê ereb Munzur El-Fedl dê semînerekê li ser paşeroja Iraqê û federalîzmê bidin. Cihê semînerê li jêrê ye:

Tarîx: 1/2 2004
Seet: 15.00-18.00
Cih: Tensta Traff

Samî Ebdurehman:

Em dê mizgîniya yekkirina herdu hikûmetan bidin

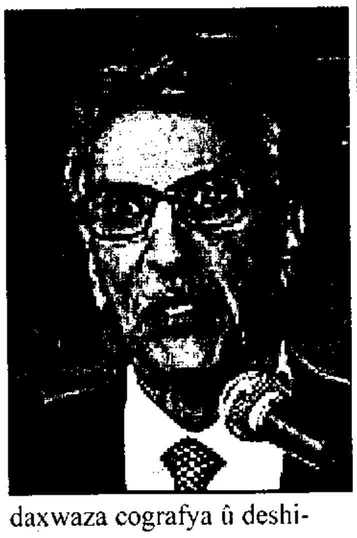

Cihgirê serokwezîrê Kurdistanê Samî Ebdurehmanî duhî got ko ew dê di demekê pir nêzîk de mizgîniya yekkirina herdu hikûmetên Kurdistanê bidin xelkê kurd û got ji bo yekkirina herdu hikûmetan jî ti problemên zêde nemane. Herdu serokwezîr Nêçîrvan Barzanî û Berhem Salih duhî digel heyetên herdu hikûmetan û partiyan civiyan û teferûatên yekkirina herdu hikûmetan minaqeşe kirin. (Wêne: Samî Ebdurehman)

Piştî civînê Samî Ebdurehmanî got danûstandinên wan li ser bingehê hevdufêmkirinê bi rê ve diçin û ew ti astengan di riya yekkirina herdu hikûmetan de nabîne.

Daxwaza kurdan ya federalîzmeka cografî û siyasî kurdan mecbûr dike ko herdu hikûmetên xwe bikin yek da bikarin li hemberî ereban û dewletên derve jî baştir daxwazên xwe biparêzin. Heger kurd herdu hikûmetan nekin yek dê zehmet be ko daxwaza cografya û deshilateka kurdî ya yekgirtî bikin.

Di civînên bên de herdu heyet dê şiklê dawiyê bidin kabîneya wezîran ya yekgirtî û hê ji niho ve hinek wezîrên ser bi PDK-ê ve dest ji karê xwe berdane ji ber wezîrên ser bi YNK-ê ve dê bikevin cihên wan.

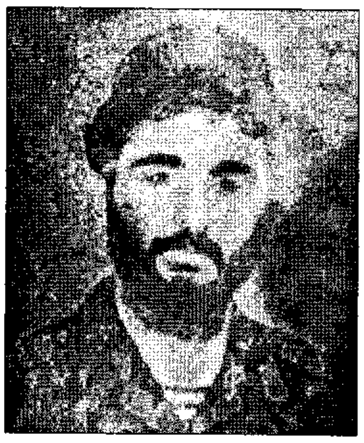

Qəhrəman kürd oğlu Vəzir

Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Vəzir Surxay oğlu Orucovun babası. Laçın bölgəsindən köçüb Tərtər rayonunun Xoruzlu kəndində məskunlaşıb. Onun nəvəsi Vəzir 1956-cı ilin dekabır ayının 21-də Tərtərin Xoruzlu kəndində anadan olub . Vəzir 1977-80-ci illərdə Bakı Yüngül Sənaye texnikumunu bitirmiş və Arxangels vilayətinin Belkova şəhərində yol mühəndisi işləmişdir .Xocalı faciəsindən sonra vətənə qayıdaraq erməni quldurlarına qarşı mübarizəyə qoşulmuşdur.Onun qorxmazlığı,mətinliyi,cəsurluğu tez bir zamanda hər yana yayılır,düşməni lərzəyə salır.Vəzir kimi bir igidi tez aradan götürmək üçün düşmən hər vasitəyə əl atır,onun başına külli miqdarda qiymət qoyur.

1992-ci il sentyabrın 1-də Cıldıran döyüşlərində Vəzir ağır yaralanır .Hərbi qospitalda o,özünü divarlar arasında qəfəsə düşmüş kimi hiss edir,qəhrəman hələ yaraları sağalmamış yenidən döyüşə atılır.Vəzirin bu hərəkəti döyüşçülər arasında böyük ruh yüksəkliyi yaradır.Ağdərə bölgəsi bir-birinin ardınca yüksəkliklər,kəndlər erməni quldurlarından azad edilir.Düşmənin yüzlərlə canlı qüvvəsi və hərbi texnikası məhv edilir.

1993-cü il fevral ayının 22-də Vəzirin ömrünün sonuncu günü oldu.Vəzir Qlobus adlanan yüksəklikdə qəhrəmancasına həlak oldu.

Ümumiyyətlə,deyə bilirəm ki,Sultan bəyin qoyub getdiyi qeyrət yolunu davam etdirən nəvələrindən biri idi Vəzir.

Nuşirəvan Küskün.

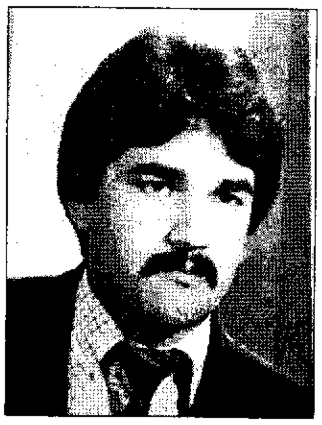

Barî Teyfurî

Rewşenbîrê hêja

Ey rewşenbîre hêja , gel hivî darê teye,
Doza kurdan tu bêje,gilyê ewlîn yê teye.

Bin bandorên neyaran, hêzên kurdan man xizan,
Bi ramanen raste kur,şîyar bike tu kurdan.

Her gav tuyî deyandarî ber gelê xwe tim bizan,
Mafê millet pêpeze,tu deng bike li cihan.

Wêran bune warê me neyar xayê wan axan,
Şerme ku bindest maye welatê te xwendevan.

Şîretê Ahmed Xanî bîra xweda xayike,
Ew Jîna Mem u Zînê îro welat kutake.

Cavê gelêm girtiye bibe cira vêkeve,
Dengê kurdan billindke tim şîyar u serxweve.

Miletê bê xwendevan timê kore tu bizan,
Bi ramanên raste kur bibe mînak boy kurdan .

Kurd cîyada şer dikin yê axa gel azadkin ,
Tu êrîş ser neyarke bi mercê xwe bi rengîn.

Bibe xêrxasê millet ey rewşenbîrê hêja,
Li gerdun tu rexîzke millet firoş u cehşa.

Qadir Modi

TU KES ŞERA NEBÎNE

Şerê neheq û bê xêr,
Dû-dermanê jer bê kêr,
Zor atoma xezebî,
Qirke benda ça zevî,
Nebe tu sal, zamana,
Şerê steyrkê esmana,
Şîn, şepûka şer tîne,
Tu kes şera nebîne.

Rojê xela, şîn-girîn,
Dil kiribûn kûl-birîn,
Zarên tezî û bê bav,
Xwîna wana bûbûn av,
Zare-zara biçûkan,
Şev-ro, şina dayikan,
Şîn-şepûkan şer tîne,
Tu kes şera nebîne.

Xofa şêr pirr girane,
Gelra bela zor tîne,
Şer û dewê bê mecal,
Kêm kin, redkin sal bi sal,
Eve nêta bendê xêr,
Kes nebîze dengê şêr,
Şîn-şepûka şer tîne,
Tu kes şera nebîne...

Erebên ji Sedam Hisênî xerabtir

Sedam Hisênê dîktatorê berê yê Iraqê çû lê belê desthilatdarên nû yên Iraqê wisa diyar e ko dê ji bo kurdan ne gelekê ji Sedam Hisênî çêtir bin. Dethilatdarên nû yên Iraqê, çi şîî û çi sinî, hemî jî bi hev re li dijî wê federalîzmê ne ko kurd dixwazin. şîîyan ji aliyê xwe ve zor dane hilbijartinên giştî û dixwazin bi serê xwe desthilata Iraqê hemiyê bêxin destên xwe de û minaqeşeya federalîzmê jî bihêlin bo demekê nediyar.

Serokê Partiya Demokrat ya Kurdistanê Mesûd Barzanî di hevpeyvînega digel rojnameya brîtanî Independentê de dibêje ew mafên ko ereb ji kurdan re rewa dibînin ne ji otonomiya 1974-ê ya dema Sedam Hisênî çêtir e û herwiha ew nerazîbûna xwe ya li dijî hemî soz û ehdên ereban yên berî roxandina desthilata Sedam Hisênî dike û dibêje berê wan federalîzm qebûl dikir û niho fikra xwe guhortine.

Kurd dixwazin ko Iraqa paşerojê ji du dewletên wekhev ên federal , Kurdistan û Iraq, pêk bêt û herwiha kurd dixwazin berî hilbijartinan ji niho ve ereb federalîzma cografî û siyasî qebûl bikin û ew di qanûna bingehî de bêt nivîsandin.

Heger ko kurd federalîzmeka ko Kerkûk jî tê de be li ereban û emerîkiyan nedin qebûl kirin û desthilata hemî deverên başûrê Kurdistanê neêxin destên xwe de hingê mirov dikare bipirse ka gelo çi faydeyê kurdan ji hevkariya digel hêzên hevpeyman hebû. Ev 12 sal e ko kurd di pratîkê de serbixwe bûn û niho ew dê desthilata parastinê, petrolê û wezareta derve bidin hikûmeta merkezî û Kerkûk jî ne diyar e ka dê bikeve ser Kurdistana federal yan no.

Qedera Iraqê û Kurdistanê li Selahedînê minaqeşe dibe

Serokê Partiya Demokrat ya Kurdistanê Mesûd Barzanî û sekreterê giştî yê Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê Celal Talebanî duhî li Selahedînê digel endamên Konseya Hikûmeta Iraqê kom bûn û minaqeşeya prosesa siyasî ya Iraqê û Kurdistanê kirin.

Pêr jî Mesûd Barzanî û Celal Talebanî her cardî li Selahedînê digel admînîstratorê sivîl yê desthilata miweqet ya hêzên hevpeyman Paul Bremerî kom bûn minaqeşeya daxwazên kurdan yên federalîzmê û prosesa siyasî ya 18 mehên bên kirin.

Îro jî kurd bi xwe careka dî kom dibin û siyaseta Kurdistanê bi hev re koordîne dikin da bizanin ka dê kengê çi bikin û bi çi awayî danûstandinê digel Iraqê bikin.

Van demên dawiyê minaqeşeya prosesa siyasî germ bûye ji ber ko dema amadekirina versiyoneka kurt ya qanûna esasî nêzîk dibe û heta taliya sibatê divêt diyar bibe ka desthilat dê bi çi awayî li Kurdistanê û Iraqê bi rê ve biçe û ka xweseriyên Kurdistanê dê bi çi awayî bin.

Kurd federalîzmeka cografî, siyasî û neteweyî dixwazin û ereb federalîzmeka îdarî ya wilayetan dixwazin. Israra Mesûd Barzanî ya li ser federalîzma cografî, siyasî û neteweyî wisa kir ko Selahedîn bû cihê minaqeşeya qedera hemî Iraqê û Kurdistanê û ji ber hindê jî endamên Konseya Hikûmeta Iraqê hatin Selahedînê û li vê derê digel kurdan kom bûn.

Mesûd Barzanî jî niho bi zimanekê pozîtîv behsa van civînên vê dawiyê dike û dibêje ko ew li ser piraniya xalan li hev hatine.

Kurdan sê wîlayet xelas kirin - Kerkûk û Mûsil ma

Selahedîn van rojan bûye meydana şerekê siyasî û neteweyî di nêvbera kurdan û ereban de û di nêvbera kurdan û emerîkiyan de. Bazar û xirûcir li ser prosesa siyasî ya Iraq û Kurdistana paşerojê ye û kurd qebûl nakin ko ji deshilata xwe ya niho kêmtir bi tiştekî razî bin. Kurd daxwaza berfirehkirina desthilata xwe ya siyasî û cografî dikin û Emerîka jî bêçare bûye.

Heger kurdan bi ya emerîkiyan û Paul Bremerî bikira diviya wan dest ji daxwazên xwe yên neteweyî berdana û welatê xwe Kurdistan bikirina parçeyek ji Iraqê. Lê belê serokê Partiya Demokrat ya Kurdistanê Mesûd Barzanî di civînên digel Paul Bremerî de pir vekirî behsa daxwaza miletê kurd ya dewleteka kurdî ya serbixwe kir û got qet ne mimkin e ko kurd ji desthilata niho kêmtir qebûl bikin.

Lewra jî Paul Bremer û endamên ereb yên Konseya Hikûmeta Iraqê bêçare man û qebûl kirin ko federalîzma cografî bo Kurdistanê di versiyona kurt ya qanûna esasî ya nû ya Iraqê de binivîsînin ko heta taliya sibatê divêt amade be.

Lihevhatina niho li ser esasê deverên Kurdistanê yên berêrizgarkirî ye. Qedera Kerkûkê, Mûsilê, Xaneqînê û bajarên dî yên nûrizgarkirî dê bimîne bo sala 2005-ê heta ko qanûna esasî ya nû tête amade kirin.

Di vî şerê dîplomatîk de kurd hem bi ser ketin û hem jî xusirîn. Kurd bi ser ketin ji ber ko wan desthilata xwe ya li hersê wîlayetên Kurdistanê (Hewlêr, Silêmanî û Dihok) garantî kir lê belê xusirîn ji ber ko armanceka herî sereke ya kurdan di şerê rizgarkirina Iraqê û Kurdistanê de Kerkûk û deverên dî yên Kurdistanê bû.

Wisa xuya ye ko statûya Kerkûkê û wan deverên dî dê bimîne bo sala 2005-ê yan 2006-ê û kurd dê wekî van rojan cardî berxwedaneka siyasî ji bo wan bajarên Kurdistanê jî bikin. Ne dûr e ko Kerkûk bibe xudana statûyeka xweser û îdareyeka wê ya taybet hebe. Armanca kurdan ew e ko herçend statûyeka xweser ji bo îdarekirina Kerkûkê bête destnîşan kirin jî divêt ew di nêv tixûbên cografîk yên Kurdistana federal de be.

БАГДАД, 17 января. Курдский руководитель заявил в субботу, что курдское меньшинство в Ираке не будет следовать руководящим принципам, сформулированным для переходного правительства, если курдам не гарантируют расширение территории их автономии и не подтвердят обязательства выслать арабов, поселенных в регионе президентом Саддамом Хусейном.

Масуд Барзани, лидер ДПК, сказал, что он мало верит в то, что будущее избранное иракское правительство пойдет навстречу стремлениям курдов к самоуправлению в регионах, которые они рассматривают как свою историческую родину - включая богатую нефтью область Киркука.

рацию для севера, с целью поддержки создания единого автономного региона, который бы был свободен от контроля центрального правительства, за исключением областей внешней политики, финансов и национальной обороны.

Более десятилетия после войны в Персидском заливе 1991 года курды на крайнем севере пользовались фактической независимостью от правительства Хусейна, находясь под защитой американских и британских военных самолетов. Эта зона, однако, лежит к северу от

ское командование и помогли американцам, точно наводя их на цели во время бомбардировок на Северном фронте.

"Мы понесли потери убитыми, - заявил Барзани. -. Мы определенно будем апеллировать к американскому общественному мнению, если Вашингтолн выступит против расширения автономии". Прошлой весной, сын и брат Барзани были ранены, когда американские реактивные бомбардировщики по ошибке нанесли удар по колонне в Северном Ираке.

Курды хорошо помнят пре-

пендент"", что курдам предложено меньше автономии, "чем то, на что согласился в 1974 году режим Саддама Хзусейна".

Курды, в прошлом больше всех в Ираке поддерживавшие войну, фактически хотят поддерживать мини-государство, которым они управляли на севере Ирака в прошлом, когда Саддам в 1991 г. вывел свою армию. Они также хотят, чтобы США и Правящий Совет Ирака признали курдскую этническую принадлежность богатой нефтью провинции Киркук и других районов, из которых курды бы-

ИНТЕРВЬЮ МАСУДА БАРЗАНИ В БАГДАДЕ

"Вашингтон Пост"

"Мы не видим никакого оправдания этой отсрочке - заявил он в интервью по поводу требований курдов. - Любой, кто выступает против этого, демонстрирует тем самым свою недобросовестность. Мы не можем допустить, чтобы большинство навязывало свою волю курдам.

В настоящий момент члены Правящего Совета Ирака, назначенного американской администрацией, разрабатывают так называемый Фундаментальный закон, который должен установить принципы переходного правления. Барзани заявил, что фиксация курдских требований в законе явится гарантией, что будущая конституция не сможет отменить их.

Курды сталкиваются с существенной оппозицией своим планам. Американские должностные лица заявили, что Киркук не должен быть частью курдской территории. Арабские партии в Правящем Совете также подвергают сомнению курдские требования. Сирия, Иран и Турция - все страны, имеющие собственное курдское меньшинство - выступают против автономии для иракских курдов. В пятницу высокопоставленный турецкий генерал Илкер Басбуг предупредил: "если в Ираке будет создана федеральная структура на этническом основании, будущее будет очень тяжелым и кровавым".

Курдские притязания на Киркук уже разожгли этнический конфликт, не только с арабами, но также и со значительным туркменским населением города. Чтобы ослабить напряженные отношения, на этой неделе этнически смешанный муниципалитет был расширен включением в него большого количества туркменов и арабов.

Курдская позиция создает и другие осложнения для администрации Буша, передающей к 1 июля полномочия иракцам. Влиятельный духовный лидер шиитского большинства, великий аятолла Али Систани выступает против американских планов, потому что новое правительство оказалось бы скорее назначенным, чем избранным. Его последователи призвали к демонстрациям и забастовкам в поддержку его требований немедленных всеобщих выборов.

Курды выступают против требований Систани, говоря, что это не оставляет времени провести перепись и составить списки избирателей.

Глава иракской администрации президента Буша, Л.Пол Бремер, и члены Правящего Совета едут в Нью-Йорк, чтобы попытаться убедить ООН направить своего посланника в Ирак с целью уделить Систани отказаться от своего мнения.

ДПК - одна из двух партий, которые управляют крайним севером Ирака при помощи многотысячной милиции. Другая основная партия - Патриотический Союз Курдистана, или ПСК, говорит о необходимости добиться согласия на автономию прежде, чем власть будет передана от руководимой США коалиции переходному иракскому собранию. Об этом заявляют иракские должностные лица. Обе курдские партии договорились создать единую админист-

Киркука и других городов, где традиционно жили курды. План Барзани предусматривает автономную область, охватывающую часть северо-западного Ирака, изветную как Синджар, , Киркук и смежные области, а также регион на востоке, простирающийся далеко на юг - Ханекин, в 100 милях (160 км.) к северо-востоку от Багдада. Барзани сказал, что он хочет присоединить эти области к курдской в автономной зоне.

Правящий Совет в принципе согласился в пределах зоны, но не далее. В рамках политики, известной под именем "арабизации", Хусейн в течение десятилетий своего правления селил арабов в окрестностях Киркука и других городов, чтобы уменьшить курдское влияние. Он также высылал курдов в северные области. Теперь курды хотят полностью изменить эту политику.

"Курды были очень терпеливы, но мы не можем ждать еще 10 или 15 лет. Это привело бы к большим проблемам. Как мы можем принять, что сотни тысяч курдов были выселены и на их место поселены посторонние?" - спросил Барзани.

Барзани заявил, что курды должны получить награду за свою помощь Соединенным Штатам в войне за свержение Хусейна. ДПК и ПСК поставили свои милиции под американ-

дательство американцами их борьбы. Американские правительства поощряли курдские восстания 1975 и 1991 гг., чтобы затем лишить их своей поддержки. "Мы надеемся, что никакого повторения прошлого не будет, - сказал Барзани". Он отверг возражения Турции, Сирии и Ирана, заявив, что "это - внутренний вопрос".

Барзани говорил это в "зеленой зоне" - области повышенной безопасности в Багдаде, где размещается штаб сил оккупации, на территории одного из дворцов Саддама. Барзани, младший сын Мустафы Барзани. основателя ДПК и партизанского командира, был одет в синий костюм, вместо своего традиционного курдского платья, состоящего из широких штанов с поясом.

"Мы имели возможность выгнать людей из нашей области. Мы не стали делать этого. - сказал он. - Но если вопрос не будет решен правовыми методами, возможно, ситуация выйдет из-под нашего контроля, и люди возьмут все в собственные руки. Мы никогда не жили, как нормальные люди - сказал он. - Мы должны поручиться нашим людям. что мы сможем жить в мире".

Патрик Кокбурн

"Индепендент"

Курдское сообщество заявляет, что при Саддаме оно имело больше автономии. Иракские курды, одно из иракских сообществ, активно поддержавшее американскую оккупацию, выражают растущий гнев в виду отказа Соединенных Штатов и их союзников предоставить им полный контроль над своими собственными делами и позволить курдам выслать арабов, поселенных Саддамом Хусейном.

Масуд Барзани, лидер Демократическолй партии Курдистана, сказал в интервью "Инде-

ли вынуждены бежать во времена диктатора и его предшественников.

Г. Барзани, аккуратно одетый, довольно энергичный человек, в течение десятилетий боровшийся против прежнего режима, приехал в Багдад, чтобы попытаться убедить назначенный США Правящий Совет, членом которого он является, признать федеральную автономию Иракского Курдистана.

Сидя в мрачном комплексе старого дворца Саддама, г. Барзани сказал, что для курдского права на самоуправление необходимо, чтобы оно было зафиксировано в составляемом ныне Фундаментальном Законе Ирака.

Но он саркастически отозвался о Правящем Совете. "Их авторитет, кажется, больше находится за границей" - сказал он и добавил, что многие члены Совета прежде были частью иракской оппозиции, которая за эти годы постоянно подтверждала свое согласие на федеральное решение для иракских курдов и теперь не должна отказываться от прежних обещаний.

Но г. Барзани подчеркнул, что "мы все считаем, что курдская проблема должна быть решена строго в границах Ирака". Курды Ирака знают, что если бы они выбрали независимость, это спровоцировало бы турецкое вторжение, которому помогли бы Сирия и Иран. Он сказал: "Они должны быть благодарны нам, потому что курдская проблема - это единственное. Что их примиряет". Иракские курды были необычайно удачливы в ходе краткой войны за свержение Саддама в прошлом году. Накануне войны, Вашингтон собирался вторгнуться в Ирак с севера, используя турецкие базы и в сопровождении турецкой армии.. В США курдов убеждали хранить спокойствие, хотя они неистово протестовали. Однако турецкий парламент отклонил

Продолжение на 8-ом ст.

ДИПЛОМАТ

№ 09(009) ЯНВАР ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Начало на 7-ом ст.

требования США. Американцы были вынуждены положиться на курдов, чтобы создать северный фронт против Саддама. Когда режим в Багдаде пал, курдские силы заняли северные города Киркук и Мосул. Курды считали это первым шагом к ликвидации последствий этнической чистки, которую провел предшествуюший саддамовский режим.

"Курды были очень терпеливы, но невозможно ждать еще 10 или 15 лет. Это привело бы к большим проблемам" - сказал г. Барзани.

Он сказал, что курдские лидеры могли действовать авантюристическим путем, возвращая курдских беженцев и высылая арабов немедленно после освобождения. Вместо этого они ждали. Он сказал: "Мы недовольны ходом процесса. Мы разочарованы. Некоторые арабы, которые сначала уехали, теперь возвратились. Мы не против тех арабов, которые всегда там жили, но те, которые пришли в ходе арабизации, должны вернуться".

Здесь существуют семена дикого этнического конфликта. Арабы и туркмены в Киркуке испуганы. Многие арабские поселенцы живут там уже более одного поколения, и неясно, куда им идти. Прошедший годы был наполнен множеством мелких, но кровавых столкновений.

Г. Барзани подчеркнул, что курды оставляют центральному правительству контроль над вопросами обороны, иностранной и финансовой политикой. В настоящее время это - небольшая жертва, так как никакой иракской армии не существует. Министр иностранных дел - чрезвычайно способный курдский лидер Хошияр Зебари, а финансовая политика - не та тема, в которой большинство курдов чувствует свою настоятельную заинтересованность. Курдские позиции очень сильны, так как курды хорошо организованы, а их бойцы пешмарга - самая большая иракская военная сила в стране. Но они боятся, что их нынешнее превосходство не продлится долго.

США не могут позволить себе оттолкнуть курдов, но и курдам необходим союз с Америкой. Именно американская авиация позволила курдам получить фактическую независимость в 1991 г. И именно США не дают Турции войти в Северный Ирак. Проблема для курдов состоит в том, что гарантия их автономии должна иметь ключевое значение в новом иракском правлении. Но курдский контроль над Киркуком и аннулирование арабизации могут привести в будущем к постоянным трениям между курдскими и арабскими лидерами в Ираке.

БАРЗАНИ НЕ СЧИТАЕТ НЕОБХОМОЙ ПРИЕЗД ДЕЛЕГАЦИИ ООН

Масуд Барзани, лидер ДПК и член Правящего Совета Ирака, заявил, что ООН не должны посылать делегацию в Ирак, чтобы определить, возможны ли выборы. Об этом сообщила издающаяся в Лондоне арабская газета «Аз-Заман».

Барзани также заявил, что прежде проведения выборов необходима национальная перепись, и настаивал, что приоритет следует отдавать восстановлению национального суверенитета. Как он заявил, Л.Пол Бремер, глава гражданской администрации Ирака, не выступает против федерализма и оставляет детали, которые должны быть разработаны самими иракцами. По словам Барзани, федерализм был согласован между всеми иракскими политическими силами, как это показали конференции в Лондоне, Вене и Салахэддине накануне крушения предыдущего режима.

В интервью газете «Аддауа» (орган исламской партии «Дава»), Масуд Барзани также заявил, что курды отвергнут общую структуру временного правления, если им не будет гарантировано расширение автономного региона и соглашение о высылке арабов, поселенных в области Саддамом Хусейном.

ВСТРЕЧА ЛИДЕРОВ КУРДСКИХ ПАРТИЙ

6 января в Дукане состоялась встреча двух главных курдских лидеров, Масуда Барзани и Джалала Талабани. На встрече обсуждались вопросы создания объединенного правительства и общей платформы по вопросу о федерализации Ирака. «Слава Богу, наши партии разделяют одинаковый подход к федерализму, и по этому вопросу у них нет никаких различий» - заявил журналистам лидер ДПК Масуд Барзани. «Наши партии полностью преданы федеративному выбору, в соответствии с решением, принятым Парламентом Курдистана в 1992 г. - о федерации на этнической и географической основах» - подтвердил лидер ПСК Джалал Талабани. Он также заявил, что обе партии решили провести расширенные консультации с участием других курдских и арабских партий, «чтобы убедить их в справедливости (курдских) представлений о федерализме».

Нечирван Барзани: «МЫ ТРЕБУЕМ НАШИ ПРАВА, ОСНОВАННЫЕ НА ДОБРОВОЛЬНОМ СОЮЗЕ ИРАКА»

Йильнур Челик, «Тюркиш Дейли Ньюс».

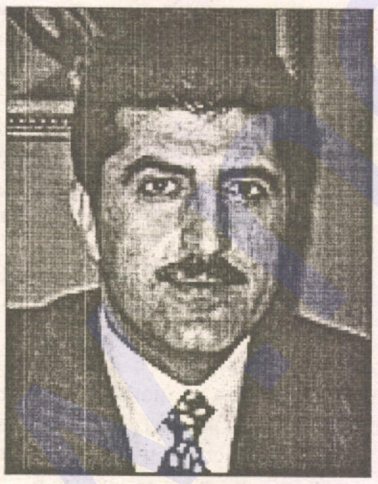

26.01.2004. Лидер иракских курдов Нечирван Барзани говорит, что курды требуют своих прав в Ираке, основанных на добровольном союзе, и что Турция должна помочь им достичь этой цели. Барзани, глава иракской курдской администрации, в области, управляемой ДПК, и предполагаемый первый премьер-министр объединенной администрации иракских курдов, заявил в эксклюзивном интервью «Тюркиш Дейли Ньюс», в своем офисе в Сери Радж в Салахэддине, что Турция должна реалистично подходить к

Курды не хотят киркукской нефти, они хотят долю нефтяных доходов от всего Ирака. Киркук должен управляться общей администрацией из всех этнических групп, основанной на переписи населения, но должен быть особым регионом внутри Иракского Курдистана - чем-то вроде Ватикана.

иракским курдам. «Вместо угроз Турция должна использовать в разговоре с нами язык экономики и бизнеса» - заявил он.

Нечирван Барзани сказал, что курды поддерживают открытие второго таможенного пункта на турецко-иракской границе, помимо пункта «Хабур». «Если такой пункт будет открыт, будет построен мост, который свяжет наш регион непосредственно с регионом Синджар, где 98% населения - курды. Сегодня эти люди должны ехать к нам через Мосул. Если новый пункт будет открыт, мы будем связаны с ними напрямую» - объяснил он.

Барзани заявил, что если курды не получат своих прав в Ираке, это будет иметь негативные последствия для Турции. По его словам, достижения курдов в Ираке необратимы. «Мы не можем вернуться к той ситуации, в которой мы были несколько лет назад».

Курдский руководитель выражает глубокое сожаление, что Турция не сделала ничего, чтобы строить стратегические отношения с иракскими курдами. «Все наши стратегические отношения были построены на борьбе с РПК. Если мы активно боролись против РПК, мы были хорошими парнями. Если нет - мы были злодеями. Подъемы и спады в отношениях были, к сожалению, целиком связаны с этой тривиальной проблемой. Мы не можем игнорировать Турцию, потому что она - очень важный сосед».

«Туркмены Ирака - мирные люди, которые могут внести вклад в демократический процесс в Ираке. Но мы имеем серьезные претензии к Туркменскому Фронту». Он сказал, что Фронт Иракских Туркмен рассматривается как организация, получающая инструкции от Турции.

Барзани заявил, что некоторые люди в Турции удивляются, почему Масуд Барзани и Джалал Талабани заняли такие высокие должности в Правящем Совете Ирака. «Они не понимают, что мы уступили некоторые из наших прав и рисковали, появившись в Багдаде. Мы - единственная нормально организованная группа, которая оказалась способной к административному управлению». По его словам, в Ираке каждый знает, кто такие Барзани и Талабани и где они находятся, тогда - как о некоторых других членах Совета не знают ничего. "Никто не может определять для нас красные линии. Мы хотим решить проблемы Ирака на основе добровольного союза. Такое решение сняло бы в Ираке все вопросы".

Нечирван Барзани подчеркнул, что иракские курды не хотят получить нефть Киркука. «Мы говорим, что хотим иметь долю нефтяных доходов всего Ирака. Пусть добычей нефти управляет центральное правительство. Все, что мы хотим - это доля от нефтяных доходов, полученных во всей стране».

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
Hîmdar u Serrêdaktor:
TAHÎRÊ SİLÊMAN
Azərbaycan şöbəsinin redaktoru:
NƏRİMAN ƏYYUB
Xüsusi müxbir:
RAMİZ CƏBRAYILOV

Şəhadətnamə:
N FŞ 005004966

REDAKSİYA HEYYƏTİ

Şahbaz Muradov - İqtisad e.d., prof.
Söhrab Tahir - Xalq şairi
Qəzənfər Paşayev - Filologiya e.d., prof.
Qəmərşah Cavadov - Professor
Zümrüd Rəhimova - Elmi işçi
Famil Süleymanov - Yazıçı
Səbahəddin Eloğlu - Şair-filosof
İnqilab Vəlizadə - Yazıçı
Qadir Moddi - şair

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri, 40 S. Mehmandarov küç. ev 25. mən. 17
Адрес: Баку 40, пос. Ул. С. Мехмандарова, дом 25. кв.17
Navnîsan: Baku 40, soqaq Mêhmandarov xanî 25. mal 17
Əlaqə telefonları:
050 352-33-18 (*Baş redaktor*),
050 379-92-93 (*Azərbaycan şöbəsinin redaktoru*)

BUSB-un
2 saylı Sabunçu rayon filialı
VÖEN 180072778
H/h 438010000
Qəzet "Azərbayjan" nəşriyyatında səhifələnib, "Viza-Media" mətbəəsində ofset üsulu ilə çap olunub.
Sifariş: 625
Tiraj: 1000